

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дн Маргрета Любомирова Григорова,
преподавател по славянски литератури в катедра „Славистика“

във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

на материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „доцент“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Област на висше образование образование 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици - полски език)

Кандидат: гл. ас. д-р Димитрина Костадинова-Хамзе

1. Общо представяне на процедурата и получените материали

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 92/18.11.2022 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Славистика“ към Филологически факултет, като единствен кандидат участва гл. асистент д-р Димитрина Костадинова-Хамзе от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Със заповед № РД-21-51 от 16.01.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ по област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици - полски език), обявен за нуждите на катедра „Славистика“ към Филологически факултет.

Кандидатът е представил всички необходими документи и материали, описани в молбата за участие в конкурса и в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ:

- издаден през 2023 г. монографичен хабилитационен труд *Културата на пола в пословиците (върху материал от полската и българската паремология)*;
- втора книга „Гротеск как интеркултурна ценност“, публикувана през 2018 г.;
- 12 публикувани статии, участващи в конкурса за доцент;
- публикации, извън темата на хабилитацията;
- списък на публикации, участвали в защитата на докторската степен;
- списък на публикации, участвали в процедурата за заемане на академичната длъжност гл. асистент;
- анотации на материалите по чл. 65 от ПРАСПУ и разширена хабилитационна справка, включително самооценка на приносите
- справка за покриване на минималните национални изисквания;

- CV по европейския образец за професионална биография;
- справки за учебната и административна работа и за научно-изследователската ;
- декларация за достоверност;
- сканирани дипломи за завършено висше образование и защитена докторска степен;
- административни документи по процедурата на конкурса (Ректорска заповед, молба за участие).

Обект на рецензиране са общо 14 научни труда, извън издадената дисертация и спечеления конкурс за главен асистент: издаден хабилитационен труд, издадена монография на руски език (публикувана в чужбина) и 12 публикувани статии – 8 свързани с тематиката на хабилитационния труд и 4, които са извън нея (2 от тях са публикувани в чужбина - в полски издания).

2. Кратки биографични данни и обща оценка на научната и преподавателската дейност на кандидата. Изпълнение на минималните национални изисквания.

Д-р Димитрина Костадинова-Хамзе завършва през 1987 г. с отличен успех специалността Славянска филология в Софийския университет (като специалист по полски език и учител по български език и литература) и от 1995 г. е редовен преподавател в Пловдивския университет. Тук се реализира нейният богат преподавателски стаж и научното ѝ израстване като квалифициран кадър. Преподавала е полски език и в Нов български университет и ПИКЦ. Научните ѝ интереси не са затворени в областта на чистата лингвистика, а се отличават с богат интердисциплинарен характер, комплексна и новаторска методология и оригинален мисловен апарат. През 2016 г. защитава успешно приносен докторат на тема „Езиково изразяване на комичното“ (върху материал от творчеството на Витолд Гомбрович), първи български монографичен труд, посветен на тази проблематика. Докторатът е издаден веднага като книга с впечатляващ обем („Езикът на комичното“, 2016, 498 с.), което разширява неговото приложение. В конкурса за главен асистент Димитрина Хамзе прилага 8 статии, а сега в конкурса за доцент прилага издаден хабилитационен труд, публикувана книга, 12 публикувани статии.

32 годишният стаж на Димитрина Хамзе показва изключителна активност в научно-изследователската и преподавателска дейност. Впечатлява големият брой публикации и участията във форуми у нас и в чужбина (на чужди езици – полски и руски), добрата цитируемост, която е функция на диалогизма, характерен за кандидатката, натрупването на квалификации и езикови умения в областта на няколко чужди езика, от които водещ и основен е полският. Цитиранията показват фактологично кои от трудовете на д-р Хамзе се намират в най-активно научно обращение (отличава се издаденият докторски труд „Езикът на комичното“).

Представената справка за изпълнението на минималните национални изисквания за доцент показва не само покриване на минималните национални изисквания по точки А-Д, но и явно надвишаване на показателите по точки В и Г – научни публикации и цитирания.

Може да се препоръча по-активно участие в проекти и ръководство на докторант.

Познавам отблизо научната и преводаческа дейност на д-р Димитрина Хамзе в българския и в полския научен и културен контекст и винаги съм се впечатлявала от нейния научен работохолизъм и отдаденост на полонистиката, от разнообразието на разработваните теми и от способността за намиране на собствено поле и следване на упорито оригинален и понякога своеобразен почерк. Емоционалният и метафоричен изказ присъства забележимо в трудовете ѝ в съчетание с интелектуализма и стремежа към теоретизация и концептуализация.

3. Оценка на хабилитационния труд и публикациите, включени в конкурса за доцент

3.1. Оценка на публикувания хабилитационен труд

Хабилитационната монография на Димитрина Хамзе на тема *Културата на пола в пословиците (върху материал от полската и българската паремиология)* показва ново изследователско поле за авторката – областта на сравнителната паремиология. Новаторското в подхода е преосмислянето на традиционното сравнение между народностни стереотипи чрез социокултурната, психологическа и аксиологическа проблематика на пола (през джендърния дискурс).

И тук, както в други свои трудове Димитрина Хамзе си създава собствена позиция и собствен език на анализ и синтез. Тя се отграничава от „повсеместно прилагания констативен подход“ в областта на семантико-прагматичните изследвания, които работят с готови сведения, без да търсят механизмите на причинността (с. 5). Отграничава се и от масива от изследвания, свързани с избухването на „джендерната проблематика“ преди двайсет години по това, че не е поощрена от „асиметрията“ между биологичен и социокултурен пол, „а търси по-скоро конвергенцията и конвергентните перспективи между тези изкуствено раздвоени и противопоставени възплъщения на идентичността, търси вътрешната хармонията на полово детерминирания индивид“ (с. 5).

Хабилитационният труд е разработен с прилагане на интердисциплинарна методика, която съчетава културологичния, социологичния, психологическия, лингвистичния подход. Състои се от увод, три глави и заключение и съдържа много ценно приложение с ексцерпирания материал, като полските пословици и поговорки са преведени на български по най-подходящия начин. Общият обем на труда е 262 стр., от които 38 са приложение.

Първата глава „Провербниалните изрази като смислови „променливи“ се фокусира върху система от релации между ценности, стереотипи и оценки. Разгледана е проблематиката на амплитудата и вариативността на оценката и ролята на комплексите. Тази глава е най-богато диференцирана и поделена на 7 подглави с вътрешна диференциация. Разгледани са физически, умствени, духовни и морални качества, като някои от тях са поставени в опозиции помежду си: младост-старост, ум-глупост, трудолюбие-мързел. Една от най-интересните части на изследването се спира върху хубостта и вариативността на нейните оценки в пространството на пола, междуполовото пространство и в релации с други ценности, които имат значение за паремиологията.

Втората глава „Конвергентни и дивергентни импулси в мъжко-женските релации“, се спира на смислоопределящи фактори, идващи от връзките между половете, основаващи се на страстта, реакциите, брака, импулсите. Своите изводи авторката извежда логично и мотивирано въз основа на съобразен паремиологичен материал.

Третата глава „Криптокомуникацията в междуполовите отношения“ е посветена на комуникацията между половете, която намира израз в паремиологията. Пояснено е понятието криптокомуникация. В първата подглава са разгледани аксиологическите характеристики на комуникацията. Като фактори на комуникация са разгледани релацията между езика и контекста, ролята на демагогията, конфликтността.

Заклчението отвежда към убедителни финални изводи и обобщения, на базата на направените наблюдения и анализи. Библиографията покрива напълно задачите на изследването и е изчерпателна.

Това е първият български монографичен компаративистичен труд по темата, което му отрежда приносна позиция. Той е ценен, полезен и интересен, както за български полонисти, така и за полски българисти. Трудът е оригинален както в концепцията си, така и в анализите и доказателствената си част. Съдържа много полезни наблюдения и изводи, онагледяващи народностни разлики и универсални прилики между полския и българския светоглед и срещата на двата стереотипа.

Убедена съм, че издаденият труд ще бъде ценен за много филолози от различни области, както и за културолози, фолклористи и етнологисти. Трудът разкрива лингвopsихологическите, социологическите и народopsихологическите аспекти на поставената универсална проблематика по начин, който е интригуващ за различни аудитории. Авторката умее да прилага теоретични идеи, които съчетава със собствени концепции. Тя има свой оценъчен стил и отличаващ се изказ.

3.2. Оценка на публикуваната книга „Гротеск как интеркултурная ценность“ (2018)

Тази неголяма по обем книга представя синтезирано проблематиката на гротеската в контекста на съвременната култура и нейните кризисни явления. Концепцията на изследването разглежда гротеската като съвременно средство за интеркултурна комуникация и като ценност, която противостои на факторите, които я заплашват. В този текст от една страна д-р Хамзе се връща към предишни свои интереси (гротеската), от друга страна – развива и прилага водещия аксеологичен и антропологичен подход, характерен за новия етап на научните ѝ интереси след 2016 г.

Първата част на книгата представя и анализира поредица от проблеми и заплахи за съвременната интеркултурна комуникация, всеки от които е разгледан в отделен фрагмент от изследването: масовата култура като привиден съюзник; псевдокомуникативната същност на глобализацията; синдрома на болната идентичност на прехода от 20 към 21 век; омникултурата като заплаха; въпроса за компресията на глобалното пространство и заместването на идеологията от имагологията (Кундера), процесите на гетовизация на съзнанието (Бауман).

Втората част на книгата търси изхода от кризиса в персонализма и в „магнитното поле на междучовешките отношения. „Удивителна човеческа способност адаптации к другим поведенческим образцам. Люди располагают чем-то вроде устройства, с помощью которого переформулируют свой собственной опыт в категориях других концептуальных систем.“ (с.12)

Трета част разглежда ролята на ценностите в комуникативното пространство, а четвърта част преходява към основната концепция на изследването за гротеската като ценност (естетическа, „езикова“, мисловна, комуникативна, екзистенциална) и „противоотрова на масовата култура в комуникативното пространство“. Според наблюденията на авторката можем да говорим за гротескологично пространство на общуване и конвергенция в отношението към съвременния свят.

Една от ценните страни на изследването е общуването със съвременни мислители и класици в областта на разглежданата проблематика, с идеите на Макс Шелер, Хана Аренд, Зигмунт Баум, Юзеф Тишнер, Милан Кундера, Михал Гловински и др.

3.3. Оценка на статиите, свързани с реабилитационния труд

Осемте публикувани статии разглеждат изборно проблематика, доразвита в реабилитационната монография, като 7 от тях са публикувани в сборници от конференции, което означава, че са постигнали две целеви аудитории – на слушателя и читателя в научните среди.

Статиите обхващат: оценъчните перспективи на пола в паремиологията, случаите на ценностно изравняване, красотата в мъжко-женските релации, криптокомуникацията в мъжко-женските отношения, амбивалентността на паремийните изрази, въпроса за дивергенцията и конвергенцията в отношенията между половете.

Посочените статии могат да бъдат разглеждани като градивни елементи на хабилитационния труд и като форма на научна репрезентация и дискутиране на постигнатите резултати.

3.4. Оценка на статиите извън хабилитационния труд

Четири статии извън темата на хабилитационния труд са свързани с литературни, лингвистични и лингвокултурни теми. През 2014 (когато се състои първата официална визита на Олга Токарчук в България) Димитрина Хамзе публикува статия за времепространството в творчеството на все по-популярната по света и у нас бъдеща нобелистка. Формулата на «магическия триптих» с вълшебното участие на любовта е изключително подходяща като ключ към света на писателката. В тази статия Хамзе показва своите умения да чувства и анализира литературата. Впечатляващи са нейните наблюдения върху полифоничното и полифункционално време, върху релацията между глобално (космично) и човешко (лично) време, върху опредметяването на времето в пространството, върху връзката между човека и предмета.

Статията „Стилистиката на кръстопът“ (2015) дискутира актуални въпроси на стилистиката като наука, на понятието „стил“. В диалог с идеите на няколко стилистични школи, авторката изказва собствени виждания, насочени срещу стереотипите.

Статиите *Езиковата комуникация като интеграционна ценност в поликултурното пространство (Komunikacja językowa jako wartość integracyjna w wielokulturowej przestrzeni, 2019)* и *Интеграционизмът в творчеството на Цветан Тодоров (2020)* са в руслото на интереса на авторката към интегративната проблематика. В първата от тях авторката завишава вниманието към флуидността на езика, неговата образна и емоционална страна, важна за комуникацията, като съпоставя сферата на художествения език на литературата с художествените аспекти на езика в речевия акт и речевото общуване.

4. Оценка на учебната и административната дейност

Преподавателската програма на Димитрина Хамзе е богата, ориентирана главно към специалностите Славистика и Полонистика. Осемте задължителни дисциплини, които води, обхващат полонистични лингвистични, културно-исторически и преводачески дисциплини с практически и теоретичен характер (полски език като първи и като втори, прагматика на езика, речево общуване и делови етикет, стилистика, теория на превода, преводаческо ателие, история на Полша), както и общата дисциплина „Интеркултурна комуникация“, а избираемите прилагат компетентността на преподавателя в специфични области (Славянска фразеология, Интеркултурна комуникация, Философски ценности в славянския свят).

В рецензирания период е осъществено ръководство на трима успешно реализирани дипломанти. Би могло някой от тях да се реализира като успешен докторант.

Заслужават висока оценка всички успешно реализирани дейности на студентката Борислава Касавълчева под ръководството на Димитрина Хамзе – важна е личността, а не „бройката“ на младите слависти, които наистина искат да се посветят на славистика и филологията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Димитрина Хамзе отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката в конкурса е представила значителни научни трудове, публикувани след защитата на ОНС „доктор“ и позицията на главен асистент. Направената дотук оценка потвърждава оригиналните научни и приложни приноси, тяхното национално и международно ниво. Те усъвършенстват и издигат на по-високо ниво учебната работа.

Представените материали напълно съответстват на минималните национални изисквания и изискванията на Факултета, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Познавайки кандидатката за доцент в процеса на дългогодишната ѝ работа, съм убедена, че представените в конкурса за доцент материали и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси напълно заслужават положителна оценка и препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет на Пловдивския университет за избор на Димитрина Костадинова-Хамзе на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици – Полски език).

6.03.2023 г.

Велико Търново

Рецензент:

(подпис)

.....

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)